"Azərbaycan" qəzetinin 189-cu nömrəsinin 1-ci səhifəsi

Çərşənbə axşamı, 27 may 1919-cu il, nömrə 189

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci səneyi-dəvamiyyəsi. Səşənbə, 26 şabanül-müəzzəm sənə 1337. 27 mayıs 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 1 manat 50 qəpik.

Abunə şəraiti: Bakı üçün 1 aylığı 30 rublə, 2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə. Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə, 2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublə. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə, axırıncı səhifədə sətri 3 rublə, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

DARDANEL LOKANTASI

Həmin may ayının 28-ci günü Azərbaycan istiqlaliyyətinin bir sənəliyi münasibətilə "Dardanel" lokantasında rumın orkestri və Asiya musiqisi çalıb, xanəndələr oxuyacaqdırlar.

T-139

ELAN

Be-münasibəti-ruzi-tacgüzariyi-**əlahəzrət Sultan Əhməd şah Qacar halledallahu mülkəhu və səltənətəhu** ruzi-çaharşənbə 27 şəhri-şabanülmüəzzəm dər-konsulgəriyi-dövləti-aliyyəyi-İran əz saati-dehi-sübh ila saati-doyi-bədəzzühr pəziraiyi-rəsmi-beəməl xahəd-aməd.

Bər-ümumi-iraniyan lazeməst ki dər-ruzi-məzkur mərasimi-çeşni-tacgüzari ra mücri darənd.

Konsuli-dövləti-aliyyəyi-İran
Məhəmməd Səidülvüzəra
8794

BULVARDA YENİ AÇILMIŞ QƏHVƏXANA

İstanbulun birinci şöbəsi

Qəhvəxana Gömrükxana qarşısında vaqe olub hərbi məmurlar üçün 10 faiz güzəşt edilir.

Kamali-ehtiramla Səməd Zeynalov
8793

Teatro mövsümü bağlanır

HÖKUMƏT TEATROSUNDA AXŞAM TAMAŞASI

Bu mövsümdə axırıncı opera və operetta tamaşaları.
Səşənbə günü şabanül-müəzzəm ayının 26-sında (mayısın 27-sində) 1337-1919-cu ildə axırıncı dəfə olaraq **"Arşın mal alan"** operettası, çaharşənbə günü şabanül-müəzzəmin 27-sində (mayısın 28-ində) **Azərbaycan istiqlaliyyətinin səneyi-dövriyyəsi münasibətilə "Leyli və Məcnun"** operası və **"Azərbaycan"** faciəsi, və cümə günü şabanül-müəzzəmin 29-da (mayısın 30-da) **"Aşıq Qərib"** operası təntənəli bir surətdə mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır və məzkur tamaşalardan sonra teatro mövsümü gələn sentyabradək bağlanır. Bu tamaşaların biletləri indidən satılmaqdadır. Tamaşa başlanacaqdır axşam saat 8-in yarısında.

Hacıbəyli Qardaşları
Müdiriyyəti
T-136

QİSMİ-RƏSMİ
[RƏSMİ HİSSƏ]

Azərbaycan Cümhuriyyəsi Məclisi-Məbusan tərəfindən 15 may 1919-cu ildə sərmayələrdən alınacaq vergilərin verilməsi vaxtı və miqdarı haqqında qəbul edilən qanun:

Dün vergilər haqqında olan qərardadların 510 və 515-ci maddələri Məcmeyi-Qəvanin [Qanunlar Toplusu] cild 5 1914-cü ildə sadir olan qəvaninin [çıxarılan qanunların] 1914-cü il nəşri maddə 3625, 1914-cü il nəşri maddə 2870 təbdil və təğyirinə dair qət olundu [dəyişdirilməsi haqqında qərara alındı]:

1) Hər idarənin əsil sərmayəsindən hər 100 manata 30 qəpik miqdarında vergi verilməlidir. 100 manatdan əskik olan sərmayələr etinaya alınmazlar.

2) Sərmayədən veriləcək vergilər hər ilin fevral ayının 1-dən gec olmamaq şərti ilə verilməlidirlər.

Yuxarıda yazılan vergilər haqqında qəbz vergilərinə aid olan qanunla şikayət etmək qaydası tətbiq edilir.

Qeyd: 1919-cu ildə vergilər Məclisi-Məbusan təsdiq etdikdən sonra bir ay müddətində verilməlidirlər.

Məclisi-Məbusan sədri namına
müavin: Həsən bəy Ağayev
Katib: Əhməd Cövdət [Pepinov]
İdarə rəisi: Məhəmməd ağa Vəkilov

MÜHÜM DƏQİQƏLƏRDƏ

Son günlər Azərbaycan türkləri böyük iztirab və həyəcan içindədirlər. Şamilqala (Petrovsk) və Dərbəndin Denikin ordusu tərəfindən işğalı və xüsusən məhəlli [yerli] qəzetələrdən birisində gurultulu şayiə qəbilindən olaraq Könüllü ordunun Quba hüduduna hücum etməsi xəbəri azərbaycanlıları haqlı olaraq düşündürür. Bu saat hər yerdə hər kəscə ən ciddi tutulan bir məsələ varsa, o da Denikinin irəliləməsidir. Hər kəsə təsadüf etsək, salamlamazdan əvvəl: “Bu necə işdir? Deyirlər Denikin Dağıstanı alıbdır. Bu doğru olsa, Azərbaycanın müqəddəratı nə olacaqdır?” deyə iki sual verir.

Əlbəttə başqa dürlü olammaz da. İctima[iyy]əti bu iki sual düşündürməyə bilməz də. Ona görədir ki, bu iki məsələni ətraflıca açmaq lazım gəlir.

Birinci suala mütəəssifanə [təəssüflə], müsbət cavab vermək məcburiyyətindəyiz. İkinci suala gəlincə, buna cavab vermək üçün birinci məsələni bir qədər açmaq, aydınlaşdırmaq, səbəblərini aramaq və onun məntiqi nəticəsini taparaq o əsasla da cavab vermək lazım gəlir.

Bugünkü nömrəmizin “Mətbuat” qismində “Dağıstan” qəzetəsindən iqtibasla bəzi mütaliələr [fikirlər, şərhlər] qeyd edilmişdir ki, diqqət veriləcək olarsa, Dağıstanın bu halının səbəbi anlaşılar. Həman mütaliatdan [fikirlərdən, şərhlərdən] anlaşıldığı üzrə, Dağıstanın şimal irticası qabağında tabavər olmayıb [tab gətirə bilməyib] getməsinin ümdə səbəbləri əvvəla hökumət başında duranların bacarıqsızlığı, ricali-dövlət [dövlət adamları] yoxluğu, saniyən [ikincisi], ən ümdə olaraq hökumətlə Parlaman və camaat arasında sıxı rabitə və qəvi [möhkəm] etimad yoxluğu, salisən [üçüncüsü], camaatın hökumətdən narazılığı (bu xüsus bizə daha əvvəldən məlum idi), rabiən [dördüncüsü], bədbəxtanə Dağıstan xalqı arasında əlbir, dilbir, ürəkbir, məslək birliyi olmadığıdır. Dağıstanın istiqlaliyyətini yıxan, məhv edən, təzədən dağlıları zənciri-əsarət və zülmi-istibdada məhkum qılan onların ittifaqsız və ittihadsızlığı oldu. Bunun üstünə bir də Dağıstan dərəbəyiləri içərisində və hökumət idarələrində Denikin və dolayısı ilə çarizm tərəfdarları bulunması, həm də böyük bir kütlə təşkil etməsi ilə Dağıstan millətləri miyanındakı [arasındakı] nifaqdan bilistifadə [istifadə edərək] qara qüvvə agentlərinin ciddən çalışdıqları əlavə ediləcək olarsa, anlaşılar ki, Dağıstan tez-gec Denikinə baş əymək məcburiyyətində qalacaqdı.

Azəri türklərini düşündürən bir məsələ daha vardır: Müttəfiqlər bu işə necə baxırlar və nə üçün Denikini irəli hərəkət etməyə buraxdılar? Halbuki, qabaqlarda söz vermişdilər ki, Könüllü ordu Dağıstan içərisinə gəlməyəcəkdir. Hətta Denikinin irəli hərəkəti bir növ dayandırılmış kimi idi də.

Bu məsələdən əsla bəhs etməyə dəyməz. Zira bir şəxs ya bir kütlə öz qədrini bilməz, özü öz mənafeyini anlayaraq müdafiə etməzsə, özgələrdən qədirdanlıq [qədirbilənlik] və müdafiə gözləməyə əsla haqqı yoxdur.

Bu surətlə, Dağıstanın bədbəxtliyinin səbəblərini arayacaq və bu vaxtadək bütün millətlərin tarixindən alınan təcrübə əsası ilə hər millətin haqq və hüququna malik olmaq amal və arzusuna çatmaq üçün ancaq və ancaq öz qüvvəsinə güvənə biləcəyini və ancaq özünə inanması lazım gəldiyini bir həqiqət kimi qəbul edəcək olsaq, ikinci suala, yəni “Azərbaycanın müqəddəratı necə olacaq” məsələsinə də cavab tapmış olarız.

Bərəkət versin, bizim camaatımız, Məclisi-Məbusanımız və hökumətimiz içində nə qədər firqələrimiz, nə qədər məslək ayrılığımız varsa da, istiqlal məsələsində başdan-ayağa, sağdan-sola bütün firqələrimiz və camaatımızın fikri və rəyi birdir:

Ölmək var, dönmək yoxdur. Azərbaycan müstəqil yaşamalı və azərbaycanlılar öz vətən və millətlərini müstəqil yaşatmalıdırlar.

Bunu həpimiz bir səslə və səmimiqəlblə deyiriz, əməl də edir və edəcəyiz. Bundan əlavə, içərimizdə sağ firqələrimiz də, sol firqələrimiz də mövcud olmaqla bərabər, şükürlər olsun ki, nə anarxistlərimiz var, nə də monarxistlərimiz. Bu surətlə, biz kamali-məsərrətlə [kamil bir sevinclə] deyə biləriz ki, istiqlal məsələsində bizim aramızda ixtilafi-rəy [fikir ayrılığı] yoxdur. Şimdi bir şey qalır: sözdən işə keçmək.

Hamımızın yadımızdadır ki, Məclisi-Məbusanda müxtəlif münasibətlərlə bütün məbuslarımız bilafərqi-məslək [məslək, əqidə fərqi olmadan], istiqlalımızı hər növ təhdid və təhlükədən müdafiə etmək, bir bəla gələrsə canlarını vətən və millət istiqlaliyyətinə və hürriyyətə sipər qılmağa söz vermişlərdir. Xatirimizdədir ki, sabiq Rəisi-vükəla [Baş nazir] F. xan Xoyski cənabları 26 kanuni-əvvəl [dekabr] tarixli bəyannamələrində “Hökumətimiz Azərbaycan istiqlalını göz bəbəyi kimi mühafizə edəcəkdir” deyə yəmin etdi. Unutmamışız ki, hazırkı Rəisi-vükəlamız Yusifbəyli Nəsib bəy həzrətləri də 14 nisan [aprel] tarixli bəyannamələ-

rində Fətəli xanın həman sözlərini bir daha təkrar və təyid [təsdiq] etdilər.

Bunu da isbata hacət yoxdur ki, bu saat Azərbaycan sözü camaatımız arasında hər bir şeydən müqəddəs tutulur. Böylə olan surətdə Azərbaycanın heç qorxusu və qəmi yoxdur. Ancaq yetişər ki, bir dəfə hökumət də, Məclisi-Məbusan da, camaat da yekdil və yekcəhət istiqlalın müdafiəsinə qalxışsın. O halda, heç bir qüvvə bizi sarsıdammaz və uca tutulan bayrağımız endiriləmməz.

Bu da bir şeylə olar: Qəvi [güclü] iman və etiqad ilə.

Millətimiz öz qüvvəsinə inanmalı və öylədə də etiqad ilə əzm etməlidir. Bizim etiqadımız qəvi, imanımız kamildir. Zira, camaatımız həman camaatdır ki, hökumətsiz, başsız, ittihad və ittifaqsız, xüsusən nizamsız olduğu halda, az bir dəstə ilə əliyalın, yarımsilahlı ikən bütün cəbhədən qayıdan ordunun müqabilində iş görürdü. Şimdi isə hökumət var, başçılarımız var, ittihad və ittifaqımız var, nizam və intizamımız var olmaqla bərabər, türklük və islamlığımıza məxsus cəsarət və səbatımız vücuduyla heç bir təhlükə bizi qorxuda bilməz.

İstiqlal şərbətini dadmış olan bir millət, əzabını çəkmiş olduğu istibdad zəncirinə heç vaxt boyun əyməyəcəkdir, əyməz də.

Böylə olarsa, Müttəfiqlər bizdə bu əzmi, bu səbatı, bu məhəbbəti görərsələr, şübhəsiz ki, onlar da bizim tərəfimizdə olacaqlar. Necə ki, Soçi fəqərəsində [hadisəsində] gürcülərin tərəfini iltizam etdilər [tərəfini tutdular].

Əzm, səbat, iman və etiqad. İştə, müqəddəratımızı həll edəcək amillər.

X. İ.

XƏZƏR DƏNİZİNDƏ

Pyatiqorskdan çıxıb Mozdok-Kizlyar təriqi [yolu] ilə və Staro-Tereçni körpüsü, sonra da Xəzər dənizi ilə yelkən qayığı ilə Petrovska və oradan da Bakıya qədər uzun bir səfər edən bir şəxs Tiflisə varid olmuşdur [gəlib çatmışdır]. Bu şəxsin dediyinə görə, Çeçen cəzirəsi [adası] qarşısında Staro-Tereçni ilə Novo-Tereçni körpüləri arasında İngilis Komandanlığının paroxodları seyr etməkdədirlər. Terek çayı mənsəbi qarşısında Çeçen cəzirəsinə az bir miqdarda Hindistan əsgərlərindən ibarət İngiltərə əsgəri dəstəsi çıxarılmışdır. Burada uzaqvuran dəniz topları qoyulub, 4 hidroplan və 2 aeroplan vardır. Axırıncı dəfə İngiltərə təyyarəçiləri həmin Çeçen cəzirəsindən Hacı-Tərxana [Həştərxana] və Volqa üzərinə uçmuşlardır. Qəribə burasıdır ki, cəzirədə olan balaca kənd əhalisi, ələlxüsus arvadlar, Hind əsgərlərinin zahirindən qorxurlar. Buna görə ingilislər hindlilərə həman kəndə getməyi qadağan etmişlərdir. İngiltərə Komandanlığı ixtiyarında olan iki bəkçi [keşikçi] paroxod daima Çeçen cəzirəsi yanında dayanmaqdadır. Məzkur [deyilən] şəxs, Staro-Tereçnidən Petrovska gələn zaman mayın 11-ində Staro-Tereçnidə Krasnovodska göndərilməkdən ötrü bir Türküstan alayı paroxoda yüklənirmiş. Bu dəstə Şimali Qafqaziyada təşkil edilmişdir.

"Terski kazak" qəzetəsinin 29 apreldə (köhnə qayda ilə) çıxan nömrəsində Şimali Qafqaziya cəbhəsi haqqında böylə bir məlumat dərc edilmişdir: Aprelin 28-ində bolşeviklərin bir balıqçı qayığı və bir paroxodu Çornı-rınoka gəlmiş, sahildən

pulemyot və bomba atəşi başladığına görə paroxodla qayıq uzaqlaşmışdır.

SÜLH ƏTRAFINDA

Sülhnamə imzasının təxiri

Almaniya sülh heyəti rəisi Brokdorf-Rantsau dünən Müttəfiqlərə müraciətlə təvəqqe eyləmişdir ki, müahidə [saziş] imzasına təyin edilmiş olan vaxt bir qədər artırılsın, tainki nota verməyə fürsəti olsun. Müttəfiqlər tərəfindən son möhlət olaraq verilmiş axırıncı vaxt mayın 29-a təyin edilmişdir.

Rantsau notası işbu maddələrdən ibarətdir.

1) Almaniyanın şərqi sərhədində ərazi məsələsi;

2) Elzas-Loren məsələsi;

3) İstila edilmiş yerlər məsələsi;

4) Xəsarətləri ödəmək məsələsi;

5) Sair məmləkətlərdə olan nemeslərin əmlakı məsələsi.

Möhlət istəmək nemeslərin müahidənaməni imzadan imtina etdiklərinə dəlalət etməyir. Ola bilər ki, nemeslər özlərinin əks təkliflərini yazıb qurtarmamışlardır. Ona görə də yenidən vaxt istəmişlərdir.

Moskva - Kovnodan [Kaunasdan] xəbər verilir ki, sülh müahidənaməsi imza edilərkən 5 min nəfər nemes saldatları bir nümayiş quraraq Müttəfiqlərin heyətinə hücum etmişlərdir. Müttəfiqlər hökuməti nemeslərin bu hərəkətinə protesto etmişlərdir.

Fiume barəsində yeni müşkülat

İtaliyada Fiume məsələsindən ötrü qayət dəhşətli müşkülat əmələ gəlmişdir. İtaliya vəzirləri ilə məşvərətdə bulunmaq üçün İtaliya nümayəndəsi dünən Parisdən hərəkət eyləmişdir. Bu axır vaxtlarda İtaliya nümayəndələri London müahidəsində zikr edilən torpaq tələbatından vaz keçməyə hazırlaşırlar. Amma hər şeydən əvvəl Fiumenin azad şəhər olması etilafı [razılığı] imza ediləcəkdir. Orlando bu xüsusda İtaliya nazirləri ilə məşvərətdə bulunmaq istəyir. Dördlər Şurasında bu xüsusda qəbul edilən qərara İtaliya əhalisi ciddiyyən protesto edirlər. İtaliya mətbuatı Orlandoya və İtaliya nümayəndələrinə Vilson[a] güzəştdə bulunduqları üçün hücum edirlər. Hətta Orlando Kabinəsinin dəyişəcəyi ehtimal tutulur.

- Düşənbə [bazar ertəsi] günü Avstriya nümayəndələrinə sülh müahidəsi təqdim ediləcəkdir. Zənn edilir ki, iyunun əvvəlində onlar cavab verəcəkdirlər.

- Yaponiyanın hərbi heyəti Yaponiyadan Almaniyaya əzimət etmişdirlər [yollanmışlar]. Onlar üç il müddətinə oraya təyin edilmişlərdir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Amiral Kolçak və İngiltərə

Yekaterinodar - Mövsuq [etibarlı] mənbələrdən aldığı məlumata istinadla "Naş kray" qəzetəsi xəbər verir ki, hal-hazırda Kolçak ordusu səflərində külli miqdarda ingilis əsgərləri müharibə etməkdədirlər. İngiltərə tərəfindən təklif edilmişdir ki, amiral Kolçakın köməyinə yenə ingilis əsgəri göndərilsin. Lakin Kolçak bu təklifi

rədd edib peydərpey Sibirya əsgəri dəstələri təşkil edildiyinə görə, ancaq gələcəkdə əsləhə və mühimmati-hərbiyyə [silah və hərbi ləvazimat] göndərilməsini xahiş etmişdir.

Qara dənizdə

Az bir fasilədən sonra Batum, Novorossiysk və İstanbul arasında münasibat başlanmışdır. Rusiya təbəələrinin İstanbula buraxılmamaları haqqında İngiltərə tərəfindən verilən əmr Sülh Konfransı öz işlərini qurtarana qədər öz qüvvəsində qalır. Məlumatlı dairədən verilən xəbərlərə görə, Qərbi Avropaya və Türkiyəyə bolşevik üzvləri daxil olmasın deyə bu əmr verilmişdir.

Gürcüstan Hökumətinin Könüllü ordu ilə müzakiratı

"Borba" qəzetəsi xəbər verir ki, Gürcüstan Hökuməti ilə müzakirədə bulunmaqdan ötrü Yekaterinodarda olan İngiltərə ərkani-hərbi [hərbi qərargahı] naçalniki general Briks və Könüllü ordu nümayəndələri mayın 22-də Tiflisə varid olmuşlardır [gəlmişlər]. Müzakirat Tiflisdə davam edəcəkdir.

Kaçaznuni Tiflisdə

Ermənistan Cümhuriyyəti rəisi Kaçaznuni Ermənistana birinci zəruri şeylərin gətirilməsi üçün Müttəfiqlər hüzurunda istidada [xahişdə] bulunmaqdan ötrü gələn həftənin axırlarında Parisə əzimət edəcəkdir [gedəcək].

Hindistanda Şura hökuməti

Hindistanda vaqe olan hadisələr barəsində İngiltərənin məlumati-rəsmiyyəsi böylə deyir:

Əfqanıstanda və Hindistanda ingilis nüfuzu əleyhinə olan təbliğat və mübəlliğlər [təbliğatçılar] Türküstan Şura Hökuməti vasitəsilə Mərkəzi Şura Hökuməti ilə əlaqədardırlar. 1918-ci ildə mart ayında Daşkənddə uzun müddət Hindistan bolşevikləri mehman idilər. Bunlar Türküstan müsəlman xadimləri ilə əlaqədə bulunmaq istəmişlərdir. Şimdi Türküstan Şura Hökuməti var qüvvəsi ilə çalışır ki, Hindistanla sıxı rabitədə bulunsunlar və axirüləmr [nəhayət, axırda] orada şura hökuməti təşkil etsinlər.

Papazyan mühakiməyə cəlb edilir

Türkiyənin Ali Hərbi Məhkəməsi Van ermənilərinin sabiq məbusu [millət vəkili] və erməni camaat xadimlərindən Vahan Papazyan[ı] məsuliyyətə cəlb eyləmişdir. Mumaileyh [haqqında danışılan şəxs], türk qırğını üçün əşqiya [quldur] dəstələri tərtib verməkdə müqəssir tutulur.

Mitropolit Platon

Odessa Müttəfiqlər tərəfindən işğal edildiyi zaman mitropolit Platon ingilis saldatlarına ingilis lisanınca zeyldəki [aşağıdakı] sözləri söyləmişdir:

"Biz sizi gözləyirik və Müttəfiqlərin müavinətinə güvənirdik. Biz şimdi də sizə ümidvarıq. Hərgah sizə ümidimiz boşa çıxarsa, o zaman müqəddəratımız, taleyimiz bizi Almaniya ilə ittifaq bağlamağa vadar edəcəkdir. Ola bilər ki, o zaman siz Uraldan Reynədək rus-alman qoşunlarını öz qarşınızda görəcəksiniz."

Parisdə Erməni Konfransı

Bütün dünyada yaşayan erməni nümayəndələrinin bu günlərdə Parisdə əqd etdikləri [təşkil etdikləri] konfransın cələsələri [iclasları] qurtardı. Bu konfrans Sülh Konfransına ermənilərin torpaq iddialarını və müharibədə gördükləri maddi xəsarətin miqdarını bildirmişlərdir. Erməni Konfransı öz işlərini qurtardıqdan sonra xüsusi bir komissiya intixab eyləmişdir [seçmişdir]. Bu komissiya gələcəkdə erməni dövləti təşkilatı layihəsini tərtib verəcəkdir. Bundan əlavə, konfrans yeni erməni milli heyəti intixab eyləmişdir. O heyətə zeyldəki [aşağıdakı] şəxslər intixab edilmişlərdir: Poqos Nubar paşa, Təkəyan, professor Ter-Akopyan, Çobanyan və doktor Novruz. Bu heyət Qafqaziya Erməni Cümhuriyyəti nümayəndələri ilə birlikdə Etilaf [Antanta] dövlətləri qarşısında "müttəhid [vahid, birləşmiş] və müstəqil Ermənistan" haqqını müdafiə edəcəkdir.

Rifat bəyin həbsi

İstanbulda Türkiyənin Məclisi-Əyanının sədri [Mənəmənlizadə] Rifat bəy tövqif [həbs] edilmişdir.

KONFRANS DOLAYISI İLƏ: ZAQATALA MƏSƏLƏSİ

- 1 -

Mövzuyi-bəhsimiz [mübahisə mövzumuz] olan Zaqatala vilayəti barədə gürcü hökumətinin fikir və tamahına sərməqalə olaraq fövqdə [yuxarıda] göstərdiyim müxtəsər və məşhur məsəl gözəl bir əndazə olsa gərəkdir.

Möhtərəm "Azərbaycan" qəzetəsinin keçmiş nömrələrində hökumətimiz gürcü hökumətindən Zaqatala vilayətinə dair olan övraq [kağızları] və sənədləri tələb etdikdə, məzkur [deyilən] hökumət kamali-cəsarətlə rədd cavab etdiyini oxudum. Azad millət və demokrat əsası üzrə muxtariyyətdən həmişə dəm vuran gürcü qonşularımızın bu vaxta qədər məmuriyyətdə bulunduqları zaman vilayətimizdə oynadıqları rollarını vaxtın təqazasına müğayir [zamanın tələblərinə zidd] hesab edərək, ələlxüsus nəzakətə riayətən yazmaqdan kəndimi bir növ saxlamışdım. Fəqət bizimlə "Ertoba" pərdəsi altında işləyən gürcü hökumətinin vilayətimizi udmaq üçün açmış olduğu iştahası sənələrdən bəri qəlbimdə gizlənmiş yaralarımın üstünü açıb, vətənimiz nə olduğunu, vətəndaşımız[ın] məzkur [deyilən] qonşularımızdan nələr çəkdiklərini bəyan və həqiqəti izhar etməyə bəndəni vadar eylədi. Hərçənd, bu xüsusda möhtərəm məbusumuz Kiçikxanov cənabları müxtəsər məlumat vermişdi, fəqət məsələ mühüm olmaqla bərabər, bu vilayətin mövqeyi-coğrafiyasına, tarixinə, din və millətinə, nüfus [əhalisinə] və irqinə dair ətraflı məlumata lüzum görüldüyündən, mümkün qədər müfəssəl məlumat verməyə səy ediriz.

Zaqatal vilayətinin mövqeyi-coğrafiyası

Qərb və qərbi-şimal cəhəti gürcü torpağına müttəsildir [bitişikdir]. Belə ki, qərbi Alazan (Qanıx) nəhri olan kimi, qərbi-şimalı isə Tilav və Siqnax uyezdlərində [qəzalarında] olan Şilda nəhridir.

Sabiq hökumətin vaxtında polis idarəsincə məmləkəti idarə etmək üçün hökuməti-məzkurə [adı çəkilən hökumət] "La-

qodex" təsmiyə olunan [adlanan] yeri Zaqatal okruqu ilə Siqnax uyezdinin arasında sərhəd qərar etmişdi. Halbuki, halhazırda Laqodex qəsəbəsi olan yer əslində Balakən ilə Qavaxçöl camaatlarına məxsus idi. Təqribən 40 sənə bundan əqdəm [qabaq] ruslar hər iki camaatdan izin alıb müvəqqət olaraq orada əsgər qışlası [kazarması] tikir. Fəqət həqiqət isə Laqodexdən 4 verst qərbi-şimala doğru 400 evdən ibarət olan gürcücə "Kabal" denilən Kartuban ismində bir müsəlman kəndi var. Bu kənddən 6 verst o səmtə doğru 9 evdən ibarət "Areşi" [adlı] bir müsəlman kəndi var. Bu kənddən 12 verst həmin səmtə 200 evdən ibarət gürcü və müsəlman ilə məskun Tebelçox (Тебель-чохъ) adında bir kənd var. Bu kənddən bir neçə verst məsafədə "Kvareli" adında bir gürcü kəndi var və bu kənddən köhnə bizim sərhədimiz olan Şilda nəhrinə 8 verst vardır.

Demək, nəinki gürcü hökuməti iddia edən Laqodex qəsəbəsi o[n]larındır, hətta həmin qəsəbədən necə ki anlaşılır, 30 verst məsafədə olan Şilda nəhrinə qədər yerlər irsən, örfən və qanunən bizim torpağımızdır. Binaənileyh [ona görə], sabiq hökumət təyin edən bir "Административное дѣленіе" [inzibati bölgü] heç vaxt Zaqatal okruqu ilə Siqnax və Tilav uyezdinə sərhəd ola bilməz.

İndi gələlim bu yerlərin nə surətlə gürcülərə keçməsinə. O vaxtı ki, bəzi tarixi mülahizələrə görə, ümumən hər yerdə olan kimi, xüsusən Dağıstan və Zaqatal okruqunun müsəlmanlarına rus hökuməti kəm nəzərlə baxırdı, gürcülər xaç qardaşı olmaq həsəbiylə [səbəbindən] ruslara pənah gətirib tədriclə mütəhim (?)müsəlmanlara təəllüq [aid] yerləri tutub özlərinə mülk edərək, ətrafdan dəxi gürcülər gətirdib həmin qəsb etdikləri yerləri öz millətdaşları ilə iskan etməyə [məskunlaşdırmağa] başlayırlar. Halbuki, Laqodexdən şimala tərəf 20 verst məsafədə olan "Qarasu" denilən yerə qədər və oradan 8-9 verst məsafədə olan Dağıstan sərhədinə qədər olan dərələr – Təpəli-qara, Çorulu-qara, Xoçav-dağ, Honovbuqırı-qara (yəni qəbir daşı və çarx daşı olan dərə) və Baravanqara adlı dərələr cümləsi Balakən camaatı ilə Qavaxçöl camaatına təəllüq idi. Qarasu deyən yer Qavaxçöldən təqribən 30 verst günbatan tərəfdədir ki, bu su da Alazan nəhrinə tökülür. Bu yerə gürcülər Piçxi-buqırı (Пичхи-бугиры), yəni Çırpı körpü deyərlər, hansını ki, Qavaxçöl müsəlmanları tikibdir. Qavaxçöldən qərbicənuba isə ta Alazan nəhrinə qədər genə 15-17 verst məsafədə olan torpaqlar tamamən Qavaxçöl camaatına təəllüq olan kimi, bu kənddən cənuba doğru 8-9 verst ta Alazana qədər genə Qavaxçöl camaatına mütəəlliqdir [aiddir]. Bu yerlərin əksəri yaxşı meşə və qalmışı əkin yeri və ot qoruğudur. Qavaxçöldən Laqodexə olan 11 verst Laqodexin ətrafında olan yerləri 8-9 sənə bundan müqəddəm [əvvəl] rus hökuməti müsəlmanlardan alıb bir tərəfdən Rusiyadan gələn xaxol mühacirlərini və digər tərəfdən gürcüləri iskan etmişdi. Bu torpaqlarda sabiq hökumətin köməyi ilə mühacirlər tərəfindən bina olunan kəndlər:

1) Yelizavetovka, 2) Şoruma (gürcü mühaciri), 3) Alekseyevka, 4) Krakovka, 5) Vorontsovka, 6) Daşkovka və 7) İvanovka.

Burada mühacirlərə müsəlmanlardan alınıb verilən qayət gözəl və məhsuldar torpağın qədəri olar 5-6 min desyatin. Fəqət Kartuban tərəfdəki torpaqların qədəri olar 10 min desyatindən ziyadə. Rus hökumətinin müavinəti ilə "yersiz gəldi, yerli qaç" hökmü ilə Rusiyadan gələn xaxollar və gürcü mühacirləri müsəlman torpağında bina tikib qurtaran kimi zavallı müsəlmanların başına gətirdikləri cəfa və bəla heç bir əndazəyə yerləşmədiyi kimi, heç bir ölçüyə dəxi gəlməz.

Hürriyyət olan gündən gürcülər hər vasitə ilə olsa da yuxarıda zikr olunan kəndlərdəki mühacir xaxolları gah təhdid və gah təzyiq edərək o yerlərdən köçürüb, onların yerinə Kutais quberniyasından və qeyri yerlərdən gürcü qardaşlarını gətirib iskan etdilər. Təbiri-digərlə [başqa sözlə], gələcəkdə Zaqatal okruqunu qəsb etməyə mənəvi və cismani bir qüvvə hazırladılar. Axırda iş o yerə çatdı ki, zavallı Qavaxçöl camaatından əslində özlərinin olub sonra rus mühacirləri ilə müştərək olan meşədən odun gətirməyə gedən 25-26 yaşındakı Ramazan Hacı Məhəmmədəli oğlunu, 25-26 yaşında Həmzət Hacı Məhəmmədcan oğlunu, 36 yaşında Məhəmməd Hacı Məhəmmədəli oğlunu, 25 yaşında Xətvo Ömər oğlunu, 31-32 yaşında ən möhtərəm və alim Molla Əli Hacı Məhəmmədəli oğlunu, 28 yaşında Məhəmməd Hacı Şaban oğlunu, 21 yaşında Məhama Məhumə oğlunu və Hacı Nuru Məhəmməd oğlunu müxtəlif vəd üzrə həmin meşədəcə qətl edirlər. Başqa zərərin hesabı yoxdur.

Bu hərəkətlərə qane olmayıb, axırda keçən yanvar ayının 20-də 56 nömrə üzrə Laqodex camaat komissarı blankı üstə Qavaxçöl muxtarına rəsmi kağız yazılıb, minbəd [bundan sonra] o meşədən biletsiz odun, çırpı qırmaq qadağan olduğunu və biletsiz rast olan müqəssirlərin baltası alınıb özü də təhti-məsuliyyətə [məsuliyyət altına] alınacağını elan edirlər və bu elanın təsdiqi üçün Laqodex icraiyyə komitəsinin möhürü ilə təmhir edirlər [möhürləyirlər]. Gürcülər dəfəat ilə [dəfələrlə] Qavaxçöl camaatına təklif ediblər ki, heç olmasa pulsuz da olsa gəlin bilet alın. Sonra nə qədər istəsəniz odun filan götürün. Görünür ki, dostlarımız bizim əlimizlə özlərinə bir sənəd (dokument) düzəltmək istəyirlər. Çox təəccüb deyilmi?

Zaqatal okruqu şərqən Dağıstan, qərbən Gəncə və cənubən Nuxu uyezdləri ilə həmhüdud olduğundan, ancaq gürcü hökuməti ilə olan səmti göstərməklə iktifa [kifayət] etdik. Zaqatal okruqu öz balacalığına nisbətən yeri geniş, torpağı məhsuldar, abı-havası gözəl, kafi qədər meşələri və dağları olmaqla həmin dağlarda daş kömür, mis, gümüş və qeyri müxtəlif mədənlər də az deyildir. Bundan əlavə, okruqun müxtəlif yerlərində isti və soyuq mədən və müalicə suları dəxi mövcuddur. Ziraətcə [kənd təsərrüfatı baxımından], əgər rəncbərlər təzə sistem makinalarla təchiz olunsalar, el məhsulu nəinki kəndi vilayətini, bəlkə özündən əlavə 2-3 də qeyri uyezdləri ərzaqca təmin edər. Başqa meyvə qisimlərinin qayət çox olduğu hər yerdə məlumdur. Sabiq rus hökuməti istila politikası ilə Mançuriyaya dəmiryol xətti çəkdiyi halda, belə faydalı yerin abadlığına əsla etina etmədi. İndiki Azərbay-

can Hökuməti dəxi bu yerlərə layiqincə bələd olmadığından, məəttəəssüf [təəssüf ki], bu vilayətə əsla diqqət və etina etməyir. Halbuki, neft olan Bakı uyezdindən sonra hökumətə mədaxil xüsusunda tamam Azərbaycanda Zaqatal okruqu ikinci yer gərək hesab olunsun.

Tarixə gəlincə, 1221-ci sənədə Çingiz xanın ərkani-hərb məmurlarından [sərkərdələrindən] Cebe və Subutay bu mahalı zəbt edərək gətirmiş olduqları əsgərlərin bir hissəsini burada iskan ediblər [məskunlaşdırıblar]. Hal-hazırda bu vilayətdə olan muğal təsmiyə olunan [adlandırılan] türklər həmin monqol firqəsindən [dəstəsindən] qalma gərək olsun. On beşinci əsrin ibtidalarında [əvvəlində], yəni 1403 tarixdə məşhur Teymurləng dəfəat ilə bu vilayətə girərək öz qoşunlarından dəxi bir qədərini burada yurd salmağa buraxıb gedir.

İslam bəy Qəbulov

DAĞISTAN ƏHVALI

Siyasi nümayəndənin notası

Dağıstan Cümhuriyyətinin Azərbaycan Hökuməti nəzdindəki siyasi nümayəndəsi Mallaçı-xan Azərbaycan Xariciyyə naziri, Azərbaycandakı Gürcüstan və Ermənistan siyasi nümayəndələrinə müraciətən atidəki [aşağıdakı] notanı təqdim etmişdir:

"Sizə məlum olduğu üzrə, Paris Sülh Konfransı tərəfindən zorla torpaq məsələlərinin həll edilməsinə yol verilməməsi xüsusunda etdiyi qərardada müğayir [zidd] hərəkət edən Denikin ordusu kəndi istiqlaliyyəti və hürriyyəti uğrunda qeyri-müsavi [qeyri-bərabər] mübarizədə bulunan Dağıstan camaatının böyük tələfatına və bir çox kəndlərin dağılmasına səbəb oldu. Dağıstan Hökuməti Müttəfiq komandanlığına müraciətən Könüllü ordunun general Tomson tərəfindən vəd edilmiş təminata mütabiət edilməsi [tabe olunması, əməl edilməsi] istənildikdə, cavab almışdı ki, Könüllü ordu Sülh Konfransı elanına müvafiqət edəcəkdir [razı olacaqdır] və eyni zamanda Denikinin Dağıstan üzərinə hücum etməyəcəyini məzkur [adı çəkilən] Komandanlıq təyid [doğrulamış] və təsdiq etmişdir. Lakin buna baxmayaraq, Könüllü ordu qəflətən Petrovsk və Dərbənd şəhərlərini qəsb və işğal etmişdir. Könüllü ordunun ümum hərəkatı cümləsində böylə bir hərəkət Müttəfiq komandanlığı tərəfindən verilən rəsmi və müəyyən zəmanəti və təminatı pozur. Müttəfiq Komandanlığının böylə hərəkata qarşı nəzərini cəlb və bu hərəkatdan nəşət edə biləcək [irəli gələ biləcək] nəticə nöqteyi-nəzəri ilə mən də Bakıda İngiltərə Komandanlığına müraciətən zeyldəki [aşağıdakı] notanı təqdim edib surətini isə sizə göndərirəm.

Dağıstan Cümhuriyyətinin
Azərbaycan Hökuməti
nəzdindəki siyasi nümayəndəsi
vəzifəsini ifa edən:
Bahadır Mallaçı-xan

Nota

Bakıdakı İngiltərə qoşunları komandanı hüzuruna.

"Dağıstan Hökuməti tərəfindən Müttəfiqlərin tələbatına əməl edildiyindən naşi [əməl edildiyi üçün] Könüllü ordu kəndisini əlverişli şərait daxilində hiss edərək Müttəfiqlər tərəfindən Dağıstan məsələsinin sülh məclisində həll edildiyinə qədər verilən müəyyən və rəsmi təminatı pozmaqla, Dağıstan Cümhuriyyətinin daxilinə irəli hərəkət etməyə başlamış və onun hissələri axır günlər qəflətən Petrovsk və Dərbənd şəhərlərini işğal etməklə bərabər, hökumətimizin azadə və müstəqil surətdə hərəkət etməsinə mümaniət [maneçilik] göstərmişdir. Böylə bir hərəkət Dağıstan Hökumətinin bütün görmüş olduğu işləri məhv edir. Bunun nəticəsi isə bizim məmləkətdən başqa yerlərə təsir göstərə biləcəkdir. Bunu nəzərə alaraq vətənin səadətini istəməklə bərabər, ələlümum Qafqaziyada adi həyat şəraitinin təmini nöqteyi-nəzərindən sizdən rica edirəm ki, tezliklə Könüllü ordunun Dağıstandan çıxmasından ötrü lazımi binagüzarlıq [addımlar atasınız] və bununla əvvəlcə İngiltərə komandanlığının elan etmiş olduğu şəraitə ehtiram edəsiniz, əfəndim."

Mallaçı-xan

İtaliya heyəti və Denikin

Mayın 23-də axşam saat 4-də İtaliya hərbi heyəti rəisi miralay Qabba Dağıstan Cümhuriyyətinin Azərbaycan Hökuməti nəzdindəki siyasi nümayəndəsi vəzifəsini ifa edən Bahadır bəy Mallaçı-xanın yanına gedib və demişdir ki: O, Tiflisdə olduğu vaxt Dağıstan nümayəndələri ilə görüşüb çox şad olmuşdur. İndi isə Bakıya gəldikdə Azərbaycandakı Dağıstan nümayəndəsi ilə görüşməyi kəndisi üçün vəzifəədd [hesab] edir. Miralay çox təəssüf edir ki, öz planını dəyişib [Teymurxan]-Şuraya getməkdən məhrum olacaqdır. Çünki bir çox təcili işləri onu Parisə qayıtmağa məcbur edir. Miralay çox güman edir ki, sülh məclisi bu yaxınlarda millətlərin istiqlaliyyətinə dair məsələləri ədalət üzrə həll edəcək və bu barədə İtaliya dövləti Qafqaziyada olan müstəqil hökumətlər haqqında özünün müsbət surətdə rəyini bəyanla onların təsdiqini tələb edəcəkdir. Bunun cavabında Mallaçı-xan miralayı təbrik edərək söyləmişdir ki, Dağıstan millətləri batini [daxili, daxildən gələn] bir fərəhlə öz müqəddəratları həllində İtaliyanın iştirakını gözləyirlər. Qaribaldisi olan İtaliya milləti istiqlaliyyəti uğrunda çarpışan Şeyx Şamili olan Dağıstan millətlərinin arzularını düşünüb də ona yardımda bulunar. Axşam saat 6-nın yarısında Mallaçı-xan öz növbəsində miralay Qabbanı ziyarət etmişdir.

- Mövsuq [etibarlı] mənbələrdən alınan məlumata görə, Könüllü ordunun axırki hərəkatından naşi [hərəkatı səbəbindən] İtaliya hərbi heyəti rəisi miralay Qabba özünün səyahət planının dəyişib, təcili surətdə olaraq Parisə övdət etmişdir [qayıtmışdır].

Dağıstan sülh nümayəndələri Parisdə

Parisdən alınan 30 aprel tarixli "Tan" qəzetəsinin yazdığına görə, Dağıstan sülh nümayəndələri İbrahim bəy Heydərov, Heydər Bammatov, Çermoyev və Xədzərat aprelin ortasında Parisə varid olub [çatıb], hal-hazırda orada iqamət etməkdədirlər [oturmaqdadırlar].

YÜZ İL İDİ

Qara bulud yüz il idi bürümüşdü vətəni,
Teyyib sular, saf bulaqlar yer zindanda qalmışdı.
Göy bağçalı, sərt qayalı, qarlı dağlar elini
Xain əlli yabançının zəncirləri sarmışdı.

*

Məsrur günəş qart dağların arxasından çıxaraq
Əsir ellər obasından qar ərirdi keçərkən.
Yüz il idi hürr nurunu bu vətənə saçmayaraq
Keçərdi o gözəl pəri əsirləri görməzdən.

*

Yüz il idi yaşıl dağlar ellərini görməzdi,
Ulu çinar çağırmazdı kölgəsinə adamı.
Yüz il idi sərin sudan qoyunumuz içməzdi,
Bir ürəkdən türkü deyib çağırmazdı çobanı.

*

Yüz il idi gülməz idik, vətən idi yaralı,
Böyük Cavad, Şamillərin qulaq verin səsinə.
Yüz il idi o şimalın ikibaşlı qartalı
Dəmir dırnaq batırmışdı bu vətənin köksünə.

*

Yüz il idi yalvarışı Ulu Tanrı haqladı,
Mövlam verdi zalımlara etdiyinin cəzasın.
Yüz il idi yaramızı bir dost əli bağladı,
Əziz vətən, o gözəl qız indi atdı qarasın.

Gəncə, 15 mayıs.
Ayn. Bağırlı.

VÜKƏLA ŞURASINDA
[NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Rəisi-vükəlanın [Baş nazirin] 28 Mayıs İstiqlal bayramı haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

İşbu nazirlərdən mürəkkəb [ibarət] komisyona gələn iclas üçün İstiqlal bayramı layihəsi tərtibi tapşırılsın: [Nəriman bəy] Nərimanbəyov, Hacınski, [Xoren] Amaspur, [Ağa] Əminov və [Adil xan] Ziyadxanov.

- Post və Teleqraf nazirinin İstiqlal bayramı qaydası haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

İstiqlal haqqındakı dövləti komisyon layihəsini təsviblə [bəyənməklə], Maliyyə Nəzarətinə tapşırılsın ki, həman komisyona avans təriqi ilə [avans kimi] 20 milyon fonddan 100 min manat buraxılmaq barəsində binagüzarlıqda bulunsun [sərəncam versin].

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə [Sosial Təminat] nazirinin ziyalı qaçqınlara müavinət etmək barəsindəki məruzəsindən sonra qət edilmişdir ki, məruzə rədd edilsin.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə nazirinin xaraba qalmış Şamaxını təmir üçün 10 milyonluq istiqraz açılmaq haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə tapşırılsın ki, mütəxəssislər və məhəlli [yerli] əhalidən mürəkkəb [ibarət] bir komisyon təşkil edilərək, məhəllində [yerində] əhvalı öyrənərək, yeni Şamaxı binası haqqında məlumat cəm etsin.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə nazirinin Bakıda xəsarətdidə olmuş [zərər çəkmiş] Şamaxı qəzası Astraxanka kəndlilərinə müavinət etmək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Nəzarətə öz məbləğindən iki ay vaxtınadək 15.000 manat qərz [borc] verilməsi tapşırılsın.

NƏZARƏTLƏRDƏ
[NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Vükəla Şurasına məruzə təqdim edərək 3 min nəfər işsiz ermənilərin Bakıdan pulsuz çıxıb getmələrinə icazə istəmişdir. Erməni Milli Komitəsinin etirafı ilə onlar Bakıdan getmək istəyirlər.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti qərardadına görə, işə cəlb edilmiş qaçqın, qaçqın payı almamalıdır. Bir nəfər qaçqın təklif ediləcək işdən imtina edəcək olarsa, qaçqın payından məhrum ediləcəkdir.

Yaxın Şərqə Amerika Müavinəti Cəmiyyəti sədri Elmer ilə müsahibə

Mister Elmerin Tiflisə gedəcəyi ehtimalına görə, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] nümayəndəsi doktor Bron mumaileyhin [adı çəkilən şəxsin] hüzuruna gedərək Azərbaycandakı qaçqınların əhvalını təsvirlə rica etmişdir ki, bura qaçqınları üçün də Batumdakı mərkəzi Amerika anbarlarından un buraxılsın. Mister Elmer[ə] Azərbaycandakı hamı millətlərə mənsub 105 minədək qaçqınlara bu vaxtadək Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinin 11 milyonadək para sərf etdiyi bildirilmişdir. Elmer Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətinə müavinətdə bulunacağını vəd etmişdir.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə naziri teleqrafən öz müavini Rüstəm xan Xoyskiyə tapşırmışdır ki, Tiflisdəki rəsədxana müdiri Qlasekin Şamaxının geoloji əhvalına dair yazdığı məruzəsini alsın. Zira yeni Şamaxı təmiri üçün qiymətli bir əsərdir.

ZAQAFQAZİYA KONFRANSINDA

Zaqafqaziya Konfransının mayın 22-də vaqe olan iclasında sərhəd məsələsinə baxan komissiya tərəfindən [Noy] Ramişvili məruzədə bulunmuşdur. Məruzəçi izhar etmişdir ki, komissiyanın qəsdi ancaq Zaqafqaziya cümhuriyyətləri arasında sərhəd mübahisələrini həll etmək üsulu və əsasları haqqında rəyini söyləməkdən ibarətdir. Komisyon öz işini bitirib, çıxardığı qətnamələri müzakirə olunmaqdan ötrü Konfransa təqdim edir:

1) Millətlərin müstəqil olmaları hüququ haqqında inqilabın həyata tətbiq olunan ali şüarı əsası ilə vücuda gələn Zaqafqaziya hökumətləri üçün sərhəd təyin edilməsi məsələsi Konfrans qarşısındadır.

2) Mübahisə edən cümhuriyyətlər arasında ancaq mübahisəli ədd [hesab] edilmiş olan rayonlar müzakirə edilə bilər.

3) Yuxarıda göstərilən mübahisələrin həlli mənfəətdar olan cümhuriyyətlərin sazişindən ibarətdir. Saziş olmadığı zaman mübahisələr həkəm [arbitr] məhkəməsi vasitəsilə həll edilməlidir.

Zaqafqaziya Konfransı komissiyanın bu qətnaməsini müzakirə etməyi yaxın iclaslardan birinə qoymuşdur.

MƏTBUAT

Dağıstanın şimdiki halı, xüsusən Petrovsk, Dərbənd və sairlərinin Denikin qoşunları tərəfindən işğalı haqqındakı xəbərlərlə əlaqədar olan vəziyyət bu gün hər bir azərbaycanlını düşündürməkdə, həm də iztirab içində buraxmaqdadır. Biz, əlbəttə, hər birimiz bu işlərin bütün təfsilatını bilmək istəriz. Fəqət bütün səyimizə rəğmən gərək məhafili-siyasiyyədən [siyasi dairələrdən] və gərəksə xüsusi mənbələrdən öylə məlumat almaq mümkün olmayır ki, qarelərimizə [oxucularımıza] ətraflı məlumat verə bilək. Ona görədir ki, yeganə mənbə gördüyümüz rəfiqimiz "Dağıstan" qəzetəsinin məqalə və mütaliatını [fikirlərini, şərhlərini] müntəzəmən dərc etməyi lazım gördük.

Bilxassə, bu mütaliat müntəzəmən təqib edildikdə, iki aydan bəri Dağıstanın nə vəziyyətlər keçirdiyi bir növ anlaşılır.

Məsələn həman qəzetə məmləkətin əhvali-ümumiyyəsini təsvirlə yazır ki:

"Biz ən ziyadə hökumət ricalı [adamları] qəhətliy[in]ə mübtəlayız. Rical və məmurlarımız hökumət işlərində mübtədidirlər [təcrübəsizdilər]. Bir miqdar təcrübə görən məmurlarımız varsa, onlar da rus hökumətinin yetişdirdiyi yadigarlardır. Bu məmurlar demokrat üsulunda xalqı idarəyə aşina deyildirlər. Hüsn-niyyətdə olsalar belə, əhalimiz onların işlərindən əmin və məmnun olammayır. Ümumi lisanımızın yoxluğu da hökumət işlərimizi xələldar edir. Çünki hökumətin rusca lisanını əhali anlayammayır. Məhalli [yerli] dillərə və ərəbcəyə tərcümə edilib qəzalara göndərilən əvamir [əmirlər] və təbliğat dəxi postaların yoxluğundan və ya son dərəcə intizamsızlığından yolda qalır. Binaənileyh [ona görə], xalq heç bir şeydən xəbərdar olammayır. Hökumətdən qaç dəfə bir təbliğat şöbəsi təşkil edilmək rica edildisə də, şimdiyə qədər öylə bir idarə və şöbə açılmadı. Əhalimiz növmi-qəflətdə [qəflət yuxusunda] uyuyur. Onları oyatmaq üçün düşmən səri atəşli [sürətlə, ard-arda atəş edən] toplarını atır. Fəqət düşmənə qarşı ancaq top səsini eşidənlər çıxır. Məclisi-Məbusan 15 gün tətil edilib, o müddətdə məbuslarımız əhalini iqaz [xəbərdar etmək] üçün bütün qəza və nahiyələrə səyahət etməyi qət etmişlərdi. Fəqət hər gün bir mane çıxarılaraq məbusların hərəkəti təxir edilir.

Qroznıda əlan [hal-hazırda] Denikinlə müzakirəyə gedən heyəti-mürəxxəsəmiz əzası [nümayəndə heyətimizin üzvü] və Məclisi-Məbusan rəisi Qaplanov cənablarından gələn məktubun məzmununa görə məlum olur ki, Denikinlə etilaf edilmək [uzlaşmaq] qeyri-qabildir. Çünki Denikin Rusiyanı ehya etmək [diriltmək] və Dağıstana sahib olmaq məqsədində kəmakan [əvvəlki kimi] israr edirmiş. Denikinlə bərabər bir ingilis generalı da bulunurmuş. Biz bu ağır vəziyyətdə ikən daxildə hökumətimizi sağa və ya sola çəkməyə uğraşanlar da var imiş. Hökumət rəisimiz Məclisi-Məbusanda bəyanatda bulunduğuna görə, hökuməti hər iki cəhət təciz edirmiş [sıxışdırır, narahat edirmiş]. Hökumət, Şeyx Uzun Hacıları, Şeyx Əli Hacıları etilafa [uzlaşmağa] dəvət edib, aradakı bütün təfriqəni izaləyə [ikitirəliyi aradan qaldırmağa] çalışdığı əsnada, gərək sağların və gərək solların hökuməti və hökumət ricalımızı rahat buraxmaması mövcibi-təəssüfdür [təəssüf doğuran bir haldır]."

Digər bir nömrəsində yenə "Dağıstan" rəfiqimiz nəinki hökumətlə Parlaman və camaat arasında ədəmi-etimad [etimadsızlıq], bəlkə əhali arasında ədəmi-ittifaq olduğunu [birliyin olmamasını] təsvir edir, yazır ki:

"Bəziləri bütün-bütünə məyusiyyət və ətalətə qərq olmuşlar. Mizanın hanki tərəfi ağır gələrsə, gedib orada oturmağa hazırlanırlar. Əmri-vaqeyə [olmuş bitmiş işə, fakta] qarşı iş görmək istəyirlər. Yıxan mənimdir, yıxılan sənin, demək niyyətində bulunurlar. Bəziləri isə əfkari-amməni [ictimaiyyəti] təşvişə və tərəddüdə iqa edərək [salaraq] gah bolşeviklərlə, gah avropalılarla, gah denikinlərlə, gah müstəqbəldə [gələcəkdə] olacaq Rusiya ilə xalqı qorxudurlar və deyirlər ki, nahaq yerə canımızı və malımızı fəda etmək mənasız bir şeydir, onlar bizə istiqlal verəmməzlər. Hürriyyətimizi mühafizə edəlim və istiqlalı Cənabi-haqqa tövdi edəlim [Allaha əmanət edək]."

Görünür ki, xalq nəzərində etimad və etibarını itirmiş olan Dağıstan Hökuməti öylə bir hala gəlmişdir ki, dostu ilə düşmənini tanımayacaq dərəcə şaşırmışdır. Bu xüsusda eyni nömrədə şu fəqərəni [hadisəni] oxuduq:

"Kəndilərinə qarşı pək ziyadə hörmətkar olduğumuz hökuməti-hazirə ərkanı [hazırkı hökumətin adamları] mətbuatı kəndinə zəhir [köməkçi] bilməli. Müzahirət [köməklik] demək müdahənə [yaltaqlıq, ikiüzlülük] demək deyildir. Zatən müdahənə şəklində ediləcək müzahirət də müəssir [təsirli] olammaz. Hökumət adamları kəndilərindən xoşnud olanların təqdiratını [təqdirlərini, təriflərini] qəbul etdikləri kimi, xoşnud olmayanların tənqidatını da [tənqidlərini də] istema etməyə [eşitməyə] qatlanmalıdırlar. Hətta haqsız belə olsa.

Şu nazik [həssas] zamanda millətin müqəddəratını əlində bulunduran hökumət, əfkarının [fikirlərinin, ideologiyasının] müdafiəsi, icraatının təqviyəsi [dəstəklənməsi, qüvvətlənməsi] üçün millətdən qüvvət almağa möhtacdır. Bu qüvvət[i] də sərbəst olmaq şərti ilə mətbuat vasitəsilə təmin edə bilər.

Xalqımız hökumətdən bu asayiş məsələyi-həyatiyyəsinin həllini [həyati əhəmiyyət daşıyan asayiş məsələsinin həllini] rica edirlər, bəkləyirlər. Mənə qalarsa, bu icraat, ənfən [bir az yuxarıda] söylədiyim kimi, dəmirdən bir ələ tövdi... [tapşırılarsa...]"

İştə, Dağıstanı fəlakətə doğru sürükləyən amillərdən bəzi nümunələr. Bu xüsusda daha ziyadə məlumat verməyə ümidvarız. Qoy, Dağıstanın nə halda olduğunu qarelərimiz kəndisi düşünsün. Qoy, Dağıstanın bugünkü halından hamı ibrət alsın!

QADINLARIN VƏZİFƏSİ

Qəlblərdə sizə böyük bir məhəbbət, müqəddəs bir hörmət bəslənir! Saqın, məhəbbət bəslənir. Bəlkə bundan sonra yetişən müsəlman çocuqlarına validəlik edərək onları tam iyirminci əsrin insanları yapacağınız və onlara milli tərbiyə verəcəyiniz üçün bəslənir. Buna əminəm və imanım qəvidir [güclüdür]. Millət və din sizdən bunu istəyir.

Görürsünüz ki, zaman dəyişərək gəlmiş və daha pək çox dəyişəcəkdir. Əgər

bu gedişlə gedərsək, başqa millətlərin yədi-əsarətinə düşmüş [əsiri olmuş] olacağız.

Əsarət nə demək olduğunu pək əla bilirsiniz, bilxassə millətlər əsarəti! Xəstə bir vücudu ancaq doktor qurtara bilər. İnqiraza [süquta] üz tutmuş bizləri də qurataracaq ancaq sizsiniz. Ey millətin istiqbal [gələcək] ümidi olan gənc qızlar! Qucaqlarınızda böyüyəcək çocuqlarınızı hər şeydən əvvəl bir müsəlman, millətini sevən bir müsəlman olaraq böyüdünüz. Çocuqlarınız aləmi-bəşəriyyətə ilk addım atdıqları günü qarşısında müsəlman millətinin dərdinə dərdnak, məsudiyyətinə şadan [dərdiylə dərdlənən, sevinciylə sevinən] olmaq üçün tərbiyə ediniz ki, gələcəkdə kəndi mövcudiyyətindən xəbərdar, ədəbiyyat və lisana sahib bir müsəlman milləti vücuda gəlsin. Millət bu gün sizlərdən yalnız şunu istəyir. İffət yalnız çarşaf altındadır deyərlərsə, saqın inanmayınız. Biliniz ki, pək çox qadınlar məstur [örtünmüş] olaraq gəzirsələr də, açıq gəzən qızlar qədər sahibi-iffət deyildirlər.

Bunun üçün haqqınızda söyləniləcək bitərəf sözlərə qulaq veriniz. Haqqınızda söz söylənilərsə, meydani-mübarizəyə girişiniz. Əmin olunuz ki, qalib olacaqsınız.

Təbiət adətlərə qələbə etməlidir. İnsanlar təb'ən [təbiət etibarilə] hürr yaradılmışlardır. Məktəblərdə, darül-ürfanlarda nuri-həyat vardır və o həyata qoşunuz ki, başqa millətlər nə olmuşlar, bizlər nə oluruz, öyrənəsəniz. Yarın qucaqlarınızda böyüyəcək olan müsəlman çocuğuna millət və millətin nə olduğunu bildirəsiniz. Qucaqlarınızda olan çocuqlara sağlam bir fikir, qəvi [güclü] bir ruh veriniz ki, irəlidə dünya üzərində yaşamaq üçün qarşısına çıxan hər müşkülata qarşı dursun, müsəlman millətinin tərəqqisinə çalışsın və bunu da kəndi borcu bilsin.

Nəcib

İTALİYA HEYƏTİ ŞƏRƏFİNƏ ZİYAFƏT

Srağagün "Metropol" mehmanxanasında, Bakıya varid olmuş İtaliya siyasi heyəti şərəfinə Azərbaycan Hökuməti tərəfindən böyük bir ziyafət verilmişdir. Ziyafətdə Nəsib bəy Yusifbəylinin rəyasəti ilə Azərbaycan Hökuməti üzvləri, Şəhər İdarə rəisi, Birja rəisi, dövlətlərin siyasi nümayəndələri, firqə [partiya] rəisləri və bir çox möhtərəm əşxas [şəxslər] isbatı-vücud [iştirak] etmişlərdir.

İtaliya heyəti Şahzadə Savoyski və Miralay Qabba başda olmaq üzrə ziyafət məclisində hazır olmuşlardır.

Əvvəlcə Nəsib bəy Yusifbəyli möhtərəm qonaqları Azərbaycan Hökuməti namından təbrik etmiş və qədim İtaliya mədəniyyətinin başqa xırda millətlər haqqında ədalət üzrə rəftar edəcəyinə əmin olduğunu bəyan etmişdir.

Bundan sonra, məclisə "tamada" olaraq Səfikürdski seçilib, heyəti təbriklə, onun sağlığına badə qaldırmışdır. Bundan sonra, Parlaman əzalarından [üzvlərindən] doktor Qarabəyov və Məhəmməd Əmin Rəsulzadə heyəti təbriklə nitqlər söyləmişdir.

Rəsulzadə cənabları türk dilində mənidar [mənalı] və atəşin bir nitqlə ümum məclisin diqqətini kəndisinə cəlb etmiş və nitqindən sonra hazirundan bir çoxları onun bərabərinə gəlib əlini sıxmışlardır. Rəsulzadə öz nitqində İtaliya qövmünün keçirmiş olduğu böhran vəziyyətləri bəyanla hürriyyət uğrunda var qüvvəsi ilə çalışmış olan Qaribaldinin tutduğu yolu göstərmiş və bu yol ilə də italyanların hərəkət etmələrini tövsiyə etmişdir.

Bədəhu [sonra], Xariciyyə naziri müavini Adil xan Ziyadxan fransız dilində böyük nitq irad ilə [söyləməklə] ümumun və ələlxüsus italyanların alqışına məzhər [nail] olmuşdur.

Məclisin axırında Şahzadə Savoyski və miralay Qabba Azərbaycan Cümhuriyyəti və əsgərləri sağlığına badə qaldırmış və söyləmişlər ki, onlar indi Parisə gedib və qayıtdıqları vaxt Azərbaycan üçün fərəhli və xoş xəbərlərlə gələcəklərdir və əlavə etmişdir ki, sülh məclisində İtaliya mürəxxəsləri [nümayəndələri] Azərbaycan istiqlaliyyətini var qüvvələri ilə müdafiə edəcəklərdir. Ziyafət axşam saat 7-də xitam bulmuşdur.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Müsəlman dükançılarının xahişi

Bakıda sükunət edən [yaşayan] bir çox müsəlman dükançıları Türk Ədəmi-Mərkəziyyət firqəsi "Müsavat"a müraciətən rica etmişlər ki, ehtiyat əsgəri olmaq üzrə onlara həftədə bir dəfə olsa da, Azərbaycan ordusu zabitləri tərəfindən təlim verilsin. Dükançıların həmin ricasını firqə Bakıdakı qoşun hissələri komandanına göndərib kəndi tövsiyəsini əlavə etmişdir. Buna cavab olaraq komandan məlum etmişdir ki, dükançıların böylə xahişləri məəl-məmnuniyyə [məmnuniyyətlə] qəbul edilir və onlara təlim vermək üçün zabitlər təyin olunmuşdur. Məşğul olmaq istəyən şəxslər hər gün Salyan kazarmalarında yazıla bilərlər.

Məsai Nəzarətinin izahı

Fəhlələr tərəfindən edilən suala görə, Məsai [Əmək] naziri bəyan etmişdir ki, müştərək [kollektiv] müqavilənin bir çox maddələri hələ tətbiq edilmədiyindən, ixtilaflı məsələlər xüsusunda əmələlər [fəhlələr] bilavasitə Məsai nazirinə müraciət edə bilərlər.

Əsgərliyə dair

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatoruna müraciətən məlum etmişdir ki, neçə gün bundan əqdəm [qabaq] əsgərliyə dəvət haqqında şəhərin bütün uçastoklarına məlumat verilmişdisə də, əsgərliyə gələnlər çox zəif bir surətdə öz vəzifələrini ifa edir və çoxları gəlməyirlər. Bir çoxlarının şəhərdən çıxıb getmələri dəxi müşahidə olunmuşdur. Kəndlilərə gəldikdə, onlar çox artıq dərəcədə şövq və həvəslə şadyanalıq edərək əsgərliyə gəlib yazılırlar. Şəhərlilərin əsgərliyə böylə səhl [səhlənkarlıqla] baxmaları əlbəttə qanuna, vətən və millətə böyük bir xəyanətdir və ona mürtəkib olanların [qurşananların] haqqında ən qatı və ciddi tədbirlər ittixaz edilməlidir [tədbirlər görülməlidir].

Əsgərlikdən qaçanlar Divani-Hərbə [Hərbi Məhkəməyə] təslim edilməklə edam olunacaqdır. Binaənileyh [ona görə], qubernator bu barədə ciddi tədbirlər ittixaz edib, fərari əsgərləri axtarmalı və lazımi yerlərinə təqdim etməlidir ki, bundan

nəşət edə biləcək [irəli gələ biləcək] hər bir cavabdəhəndəlik [cavabdehlik] onun öhdəsinə düşəcəkdir. Bundan əlavə, qubernator dəmiryolları və körpülərdə əsgərliyə düşənlərin getmələrinə imkan verməməkdən ötrü ciddi surətdə təftişat və təhqiqat icra etməlidir.

Bakı-Culfa yolunda

Bakı-Culfa yolunda işləyən mühəndis, məzkur [deyilən] yolun ikinci hissəsində, Cavad uyezdi sərhədində böyük bir oğurluq kəşf edildiyini qubernatora məlum etmişdir. Yoldan külli miqdarda inşaat alatı [alətləri] və müxtəlif ləvazimat oğurlanmışdır. Oğurluqda Cavad pristavı Xəlilov və Cavad Bəxşəli oğlu müttəhim edildiklərindən, onların tövqif [tutulmalarını] və həbs edilmələrini mühəndis qubernatordan rica etmişdir.

Qəhvə və çay fabrikası

Rafael Natan tərəfindən Bakıda Balaxanski küçədə, 111 nömrəli evdə qəhvə, çay fabrikası açılıb, Ticarət və Sənaət Nəzarətindən [Ticarət və Sənaye Nazirliyindən] icazə verilməsi rica olunmuşdur. Fabrika bu günlərdə işə şüru edəcəkdir [başlayacaqdır].

28 May Bayramı münasibətilə

Bakı qubernatoru Bakı Balaxana-Sabunçu qalabəyisinə müraciətən rica etmişdir ki, mayın 28-də Azərbaycan istiqlaliyyətinin birinci səneyi-dövriyyəsi [ildönümü] olmaq münasibətilə ümum əhaliyə həman günün təntənəli surətdə olaraq bayram edilib və ümum hökumət və camaat müəssisələri və məktəbin qapanması haqqında ittilaat [xəbər] versinlər.

İran mühacirləri haqqında

Türk Ədəmi-Mərkəziyyət "Müsavat" firqəsi İran mühacirlərinin nəhayətdə ağır hallarını nəzərə alaraq firqənin məsarifi ilə təmir edilmiş olan "Səfa" məktəbi binasında onların yerləşdirilmələrini təhtiqərara almışdır.

Evsiz uşaqlar haqqında

Daxiliyyə naziri Bakı qubernatoruna müraciətən Bakı küçələrində olan evsiz və pərəstarsız [himayəsiz] uşaqlar haqqında Nəzarət tərəfindən sadir olmuş binagüzarlıq [verilmiş sərəncam] barəsində onun tərəfindən nə kimi iqdamat olunduğunu [addımlar atıldığını] sual etmişdir.

Balıq tutmağın mən'i [qadağan edilməsi]

Bakı qubernatoru Cavad uyezdni naçalnikinə [qəza rəisinə] məlum etmişdir ki, yeni binagüzarlıq [sərəncam] edilənə qədər "Boji promısel" sularında balıq tutulması qadağan edilmişdir.

Aksiz məmurları haqqında

Məsai naziri "Müsavat" firqəsinə məlum etmişdir ki, Çornı-qorodda aksiz məmurlarının öz vəzifələrindən sui-istifadə etdikləri barəsində verilən ərizə Maliyyə Nəzarətinə göndərilib, ciddi tədbirlər ittixaz edilməsini tövsiyədə bulunmuşdur.

"Leyla" barkazının tövqifi

Neçə gün bundan əqdəm [qabaq] Petrovskdan Quryev şəhərinə gedən Tağıyevin "Leyla" adlı barkazı yolda bolşeviklər tərəfindən tövqif [tutulmuş] və zəbt edilmişdir.

"Bakinets" qəzetəsi idarəsinin dağılması

Srağagün axşam "Metropol" mehmanxanasının altında olan Qriqori Cinoridzenin "Bakinets" qəzetəsi idarəsi qapısında "Yeni həvadis" ["Yeni xəbərlər"] sərlövhəsi ilə bir parça kağızda böylə bir xəbər yazılmışdı:

"Denikin ordusu Quba üzərinə hücum edir. Bakıdan oraya nümayəndələr heyəti getmişdir. Raboçi Konfrans [Fəhlə Konfransı] hökumətə Denikinlə mübarizədə bulunmaqdan ötrü öz köməyini təklif etmişdir və qeyriləri."

Bu xəbəri oxumağa "Metropol"un qabağına bir çox adam yığılmış və polis onları dağılmağa təklif etdikdə, getməyib dayanmışlar. Adamlardan bir neçəsi "xəbərin" pəncərədən çıxarılmasını tələb etmişlər. İdarə bağlı olduğundan, onu çıxarmaq mümkün olmadığından adamlar şüşəni sındırıb kağızı parçalamış və idarəni dəxi dağıtmaq istəmişlərsə, polis nəfəratı [nəfərləri] mane olmuşdur.

Qriqori Cinoridze kimi keçmişi hər kəsə məlum olan bir şəxs bolşeviklər vaxtında Tiflisə getmiş, orada gürcülər onu öldürmək istədikdə bir tövrlə Vladiqafqaza, oradan Pyatiqorsk və qeyri şəhərlərə qaçmışdı. Türklər getdikdən sonra Bakıya gəlib öz "köhnə məsləki" üzrə Martınov yerinə Denikin, Prjevalski, Lyaxov, Erdeli və qeyrilərinə "ibadət" dəlləkliyində davam edib, bir nəfər "alicənab" müsəlman qardaşa da öz "əvvəlki qulluğunu" yerinə yetirirdi.

Axır vaxtlarda bu hərif küçə vərəqparasında açıqdan-açığa Azərbaycan əleyhinə şiddətli tənqid yazıb camaatın ruhunu zəhərləyirdi. Bu hərif bir "Bakinets" ilə iktifa [kifayət] etməyib, təzə bir də "Balaca qəzetə" çıxarmaq istəyir.

Yerini isti və rahat görüb başqa yerlərə və xüsusən öz vətəninə həsrət qalan bu cür həriflərin iştahasına hökumətin diqqətini cəlb etmək istərdik.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

Bakı Cəmiyyəti-Xeyriyyəsi idarəsinin 21 mayıs iclası qətnaməsinə görə, Azərbaycan istiqlaliyyətinin səneyi-dövriyyəsi [ildönümü] – İstiqlal bayramı münasibətilə Bakı füqərasına pulsuz olaraq mayısın 28-də 3 min pud un buraxılacaqdır. Bu barədə məhəllə şuralarına da məlumat verilib, məhəllələrdə olan fəqirlərin siyahılarını cəmiyyət idarəsinə təqdim etmələri onlara tövsiyə edilmişdir. Fəqət bu günədək nədənsə bəzi məhəllə nümayəndələri öz məhəllələrində olan fəqirlərin siyahısını təqdim etməmişlərdir. Bu isə idarəni müşkül bir vəziyyətə salır. Binaənileyh [ona görə], məhəllə nümayəndələrindən xahiş olunur ki, mayısın 27-də məhəllədə olan fəqirlərin siyahılarını Cəmiyyəti-Xeyriyyənin idarəsinə təqdim etsinlər.

Cəmiyyəti-Xeyriyyənin idarəsi Nikolayevski və Spasski küçələri küncündə, Krasilnikovun iki nömrəli mülkündədir. İdarə hər gün səhər saat 10-dan 2-ədək, axşam saat 5-dən 8-ədək açıqdır.

- Mayıs ayının 25-də Mirzəağa Şükürovun sədarəti ilə və Yusif Quliyevin katibliyi ilə Azərbaycan Posta və Teleqraf Qulluqçuları İttifaqı idarəsinin iclası vaqe oldu. İclas kəsrəti-ara [səs çoxluğu] ilə Azərbaycanın səneyi-dövriyyəsini bayram etməyi qət edib böylə qərara gəldi

ki, bulvarda bir neçə teleqraf aparatı vəz edib [yerləşdirib], xüsusi bir oyun tərtib versin. O oyunda iştirak edən möhtərəm zatlar Bakı Baş Teleqraf İdarəsində Mirzəağa Şükürovdan və İsmayıl Hacıyevdən hər gün saat 9-dan 2-ə kimi müfəssəl məlumat ala bilərlər.

Yeni Kabinə təşkilindən sonra təsdiq edilmiş olan həman İttifaq o gün sabiq Post-Teleqraf naziri Aslan bəy Səfikürdlüyə Mirzağa Şükürov və Yusif Quliyev vasitəsilə bir ünvan təqdim etməyi də təhti-qərara almışdır.

Təshih

Dünkü qəzetəmizdə Əxzi-Əsgər [Əsgərliyə Çağırış] İdarəsi elanında bir xəta olmuşdur ki, təshihinə əcələ ediriz [dərhal düzəldirik]:

3-cü polis dairəsi Buzovna kəndi üçün may ayının 26-sı təyin edilmişdir. Məşqət [Maştağa] kəndi üçün isə may ayının 29 və 31-i.

AZƏRBAYCANDA

Şəkidən

Əhəmiyyəti-mövqiyyəsi cəhəti ilə ticarətdə ən mühüm rol oynamağa şayan [layiq] demək olan Şəki şəhəri ötədən bəri bir çox tərəfdən nəzafət [təmizlik], vergi və idarə cəhəti ilə bir pək ağır müşkülata uğramışdır. Böylə ki, bələdiyyə üçün bu vaxta qədər mütədavil olan intixabatın [keçirilən seçkilərin] ədəmi-intizam [intizamsız olması] ilə hal və cərəyana müvafiq olmamasından, Bələdiyyə İdarəsi bu vaxta qədər Şəki üçün heç bir mənfəəti mövcib olmayaraq, biləks [əksinə], bir çox zərərlər iras etmişdir [əmələ gətirmişdir]. Məzkur [adı çəkilən] idarə şimdiyə qədər başdan-başa tədabiri-ictimaiyyə və idarəyə aşina olmayan sadədillər ilə dolu olaraq, onlar da ancaq quru bir nam [ad] ilə bir çox sui-istemalatla [sui-istifadələrlə] uğraşmışlardır. Fəqət mühitin iqtizası [ehtiyacı, tələbi] ilə Şəki şəhərinin bütün həyat və məmatı [həyatı və ölümü] bu idarənin fəaliyyətindən asılıdır. Binaənileyh [ona görə], Şəki Bələdiyyə İdarəsi burasını gözəlcə düşünməlidir. Məzkur idarə Şəkidə ihdas olunalıdan [yaradılandan] bəri intixabatın, müntəxiblərin [seçilmişlərin] göstərdiyi işlərin heç bir faydası olmamasına məbni [görə], bələdiyyədən razı qalacaq bir nəfər belə təsəvvür olunammaz. Əksinə olaraq xalq tərəfindən bu xüsusda daima bir çox tənqidat ilə dedi-qodulara təsadüf olunmaqdadır. Bələdiyyə İdarəsinin quruluşu əlbəttə bir çox mənafeyi mövcib [mənfəətlərə səbəb] olacaqdır. Yalnız şu qədər var ki, nə qədər gözəl bir idarə olursa-olsun, müdir sui-istemal edərsə, qəvaidi [qanunları] mövcib olmasından sərf-nəzər bir çox əngəllər törədə bilər. Necə ki, böylə də olubdur.

Şəki şəhərinin bütün cərəyanına [gedişatına] bir uçurum demək olan böyük bir mənbeyi-müxatirə [təhlükə mənbəyi] var ki, o da şimdiki zamanlarda yaxud bir az zaman sonra Kiş çayının daşması ilə ətrafı, yəni şəhərin bir çox hissəsini basmasıdır. Bu xüsusda, yəni daşqın müxatirəsinin [təhlükəsinin] önünü almaq üçün bu vaxta qədər ciddi bir tədbir görülməyib, yalnız müxtəlif zamanlarda orada bənd yapılması üçün təşəbbüsatda bulunulmuşsa da, o da ora üçün təxsis olunan [ayrılan] məbləğin yerinə sərf olunmayaraq, bir taqım cənabların həzmi-rabeindən keçməsi ilə xitam bulub, orada mənfəət iras edəcək [əmələ gətirəcək], daşqını durduracaq heç bir şey yapılmamışdır. Bu üzdən Şəkinin nisfi [yarı] hissəsinin təhlükədə olduğu nəzərə alınaraq Məclisi-Məbusan tərəfindən şu böhranın rəfi [aradan qaldırılması] üçün 211. 000 manat məzkur Bələdiyyə İdarəsinə istiqraz edilmişdir. Bu babda biz Şəki Bələdiyyə İdarəsinin nəzərini yalnız bir nöqtəyə cəlb ediriz. Bələdiyyə İdarəsi şəhərin halını və təhlükənin ağır olmasını nəzərə alaraq, bu xüsusda nə yapmaq lazım isə həpsini yapmağa girişib, paranı mümkün qədər yerli-yerinə sərf etməli və bir taqım iş görməyib də yalnız kəndisinə tapşırılan vəzifəni sui-ifa ilə bu qisim pulları udan cənablara həvalə etməməlidir.

Bundan maəda [bundan başqa], Bələdiyyə Şəkidə ötədən bəri bütün şiddəti ilə hökmfərma olub da [hökm sürüb də] əhalini qırıb-tökən xəstəliklə mübarizə ilə qüvveyi-mənəviyyələri hər cəhətcə qırıq camaata bir çox müavinətdə buluna bilərdi. Türklər Qafqaziyada ikən Hilali-Əhmər [Qırmızı Aypara] cəmiyyəti təşkili üçün külli para yığıldıqdan maəda, məmul olan [arzulanan] məqsədi əmələ gətirmək üçün üşrdən də bir miqdar əlavə toplanmışdı. Bu para ilə o zamandan təşəbbüs olunsaydı, mükəmməl bir xəstəxana açılardı ki, bu üzdən də xalqın bir çoxu əcəli-müəlləq ilə [vaxtsız] bərhəva [puç] olub getməzdi. Bu yapılmamış və paranın da nərəyə sərf olunduğu məlum deyildir.

Məlumdur ki, irəlidən yay fəsli gəlir. Havanın sıcaqdan pozulması, küçələrin natəmizliyi bir çox müsri [yoluxucu] xəstəliklərin vüqu bulması məlhuzdur [təsəvvürə gəlir]. Bu qisim sari [yoluxucu] xəstəliklərə meydan verməmək üçün şəhərin nəzafətinə [təmizliyinə] və natəmizliklə mübarizə edərək küçələrin təmizlənməsinə diqqət etmək icab edir [gərəklidir]. Bu xüsus üçün hökumət tərəfindən 200 min manat istiqraz edilmişsə də, Bələdiyyə İdarəsi ödəyəmməmək qorxusu ilə almayır. Bizə qalarsa, Bələdiyyə İdarəsi bu miqdarı dərhal alaraq, bu məhzurun rəfinə [təhlükənin aradan qaldırılmasına] çalışmalıdır. Xalqın qırıldığı artıq kifayətdir.

Bütün bu mülahizat [mülahizələr] ilə bərabər, Şəki şəhəri bütün cəhətcə əhalisinin nizam və asudəliklə yaşamaq üçün Bələdiyyə İdarəsinin təşəbbüsat və fəaliyyətinə ərzi-ehtiyac edib durur. Ümid ediriz ki, yeni intixab olunan Bələdiyyə İdarəsi heyəti ehdasında mütəsəvvər olan [yaradılması əsnasında nəzərdə tutulan] mənafeyi tövlid və intac edəcək [meydana gətirəcək və hasil edəcək] bir tərzdə təşkil olunar da, şəhərin hər cəhətcə təmizliyi, müsri xəstəliklərin rəfi, küçələrin genişlənməsi, ümumiyyətlə şəhərin abad və məmur olması üçün nə yapmaq lazım isə həpsini yapar. Bununla da şəhərin bütün müşkülatı rəf olunaraq işlər halitəbiisinə [təbii halına] düşüb kəndi yolunda cərəyan etməyə başlar.

Əbdürrəhim Ağakişizadə

Cavanşirdə

İçində olduğumuz 1337-ci sənə əvvəlindən bugünkü günə kimi, başdan-ayağa bir əmraz [xəstəliklər] sənəsi və

səfhə[si] [dövrü] olduğu gərək hamıya məlum olsun. Zira ki, evdə beş nəfər varsa, beş nəfər də dəfələrlə növbənöv naxoşluğa giriftar olub, bəlkə heç ev olmayıb ki, bir nəfər ya iki nəfər də vəfat etməsin. Ol sənədən bu bir ay yarıma qədər keçənə kimi əsla hökumət tərəfindən buna bir binagüzarlıq [tədbir] görməmişik. İlla bir ay yarım olar ki, bizim Xələfrəddin və Ağcabədi, Kəbirli, Qaradolaq, Əfşar, Xocavənd camaatına bir-iki nəfər feldşer göndərilib. Amma əvvəl sənədən bu hala kimi cənab Mirqəvvam Ağamirov təbib ki, İran darülfünununda təhsil buyurublar, bu 4-cü mahala, bəlkə Göyçay uyezdinin də bəzi qəryələrinə lazımeyi-təbabət nə isə edib və geri durmayıb, bəlkə çoxlarına məccanən [pulsuz] təbabət edib və xoşqədəm, xoşmüalicə də olub. Hətta bəzilər o cənaba deyib ki, bu naxoşluq müsridir [yoluxucudur], bir qədər özünü gözlə. Onlara cavab verib ki, təbib naxoşdan qaçmağı bənzər ərkani-hərb [sərkərdə] qoşunu qoyub qaçmağa. Allah bələlərinə ömür versin və əmsalın çox eyləsin.

Mirzə Səttar Fəzləliyev

Salyandan

Bu mayıs ayının 9-da Realnı məktəbi nəfinə [xeyrinə] olmaq üzrə Xıllı qəsəbəçəsində teatro tamaşası vermək üçün müvəzzəf [tapşırıq verilmiş] olaraq göndərilmişdim. Məzkur [deyilən] tarixdə Salyan həvəskarları iştirakı ilə göstərilən bu tamaşa nəhayət dərəcədə gözəl keçmişdir. Pərdə açılmadan Azərbaycan istiqlaliyyəti və onun vəsailindən [vasitələrindən, yollarından] bəhslə, tərəfi-acizanəmizdən olmaq üzrə bir nitq irad edilmişdir. Məclisdə hazır olub da istiqlaliyyətimiz uğrunda məcruh qalan [yaralanan] Məhəmməd çavuş namında bir türkün nəfinə bir dəmət çiçək müzayidəyə vəz edilmişdir [auksiona qoyulmuşdur]. Müzayidədən 2 min manat hasil olaraq filməclis [məclisdə] kəndisinə tövdi olunmuşdur [verilmişdir]. Hasilati-ümumiyyə 10550 manat, məsarifat 3549 manat, xalis varidat 7001 manat olmuşdur. Bu tamaşanın tərtib edilməsi və paraların toplanması xüsusunda bizə maddi və mənəvi yardımlar edən zəvati-möhtərəməyə [möhtərəm şəxslərə] və baxüsus nahiyə müdiri Mirzə Məhərrəm Lələyev, yüzbaşı Abbas əfəndi Mehmanov və Mehman əfəndi, Xəlil Əbilov, Mirmustafa Tağıyev, Mirzə Həsən ağa və Mirzə Nəcəfqulu əfəndilərə ərzi-təşəkkür ediriz.

[Rüstəm] İskəndərzadə

TEATRO VƏ MUSİQİ

Axırıncı tamaşalar

Bu il Hökumət Teatrosunda drama, opera və operetta tamaşaları göstərən Hacıbəyli Qardaşları Müdiriyyətinin teatro mövsümü bu günlərdə qurtarır. Axırıncı tamaşalar bunlardır:

Bu gün axşam, mayın 27-də "Arşın mal alan" operettası, çaharşənbə [çərşənbə] günü mayın 28-də Azərbaycan istiqlaliyyətinin səneyi-dövriyyəsi [ildönümü] münasibətilə axşam Hökumət Teatrosunda "Leyli və Məcnun" operası ilə "Azərbaycan" faciəsi mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır. Bundan əlavə, mayın 28-də İstiqlaliyyət bayramı münasibətilə səhər saat 9-da Hacıbəyli qardaşlarının hamı artistləri bəzəkli avtomobildə və süvari musiqi dəstəsi Azərbaycan və milli marşları, xorları oxuya-oxuya və tarixi qəhrəmanlardan Teymurləng, Çingiz Xan, Ağa Məhəmməd Şah Qacar, Şah Abbas, Şeyx Şamil, Bakı, Şəki, Şirvan, Gəncə, Salyan, Quba, Qarabağ xanları libasında artistlər geyinib qoşun əhli ilə bərabər Hökumət Teatrosundan hərəkət edib şəhər küçələrini keçdikdən sonra Məclisi-Məbusan bərabərinə gələcəkdir. Burada Parlamanı ziyarət və təbrik etdikdən sonra yenə şəhərin müsəlman hissəsini gəzə-gəzə teatroya övdət edəcəklər [qayıdacaqlar].

Bundan əlavə, Hacıbəyli qardaşlarının artistləri dənizdə lotkada [qayıqda] da seyr edəcəklərdir. İstiqlaliyyət bayramını təntənəli bir surətdə keçirməkdən ötrü Müdiriyyət neçə vaxtdır ki, çalışmaqdadır.

Mayın 30-da axşam axırıncı tamaşa olaraq "Aşıq Qərib" operası mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır.

Bu tamaşalardan sonra teatro mövsümü sentyabr ayına qədər qapanır. Yuxarıda göstərilən tamaşaların biletləri indidən teatro kassasında satılmaqdadır. Tamaşalar düz axşam saat 8-də başlanacaqdır.

İDARƏYƏ MƏKTUB

Müdiri-möhtərəm, bu neçə kəlmənin dərcini rica edirəm.

"Azərbaycan" qəzetəsinin 13 mayıs tarixli 179-cu nömrəsində Siyəzən yüzbaşısından şikayət yazıldığını nəzərə alıb, tamamilə yalan olduğunu bildirmək istəyirik. Böylə ki, məzkur [deyilən] camaatın yüzbaşısı Balaəli Zülfüqar oğlu həqiqət öylə bir zatdır [şəxsdir] ki, dürüst və səmimi-qəlblə qulluq edir və heç kəsə təfavüt qoymayır. Bilafərqi-dövlətli, kasıb, biganə və ya dost, əqrəba [dövlətli-kasıb, yad adam yaxud dost-əqrəba fərqi qoymadan] hamıya bir nəzərlə baxır. Bu səbəbə, böylə şeylər qiymətli yüzbaşımızı bihörmət etməkdədir. Hərgah, filhəqiqə [həqiqətən] fövqdə [yuxarıda] zikr olunan camaatın yüzbaşısı doğrudan yazılan hərəkətlərdən birisini qəbul eyləmiş olsaydı, əlbəttə şikayət edənlərin adları zikr olunardı. Əlbəttə ki, hər kəs öz qulluğunu dürüst yerinə yetirsə, heç kəsə xoş gəlməz. Bu babətdə rica edirik həmin fəqərə [hadisə] haqqında polis istintaqı olsun. İftira edən və yaxud müqəssirə mücazat olsun [cəza verilsin], ta ki qeyrilərə də ibrət olsun. Ümidvarıq müzayiqə olunmaya [əsirgənməyə].

Nardalan vəkilləri:
Baba Həmid oğlu,
Baxış Bəydəmir oğlu.
Qara Siyəzən vəkil[lər]i:
Ələkbər Nəzər oğlu,
Kərbəlayı Gülhüseyn Mahmud oğlu.
Ağ Siyəzən vəkilləri:
Malik Ağamoğlan oğlu,
Ağadadaş Ağakişi oğlu.
Zərkəri vəkilləri:
Məşhədi Əlihüseyn Molla Mahmud oğlu, Nəcəfqulu Sadıq oğlu.
Mən, Siyəzən icmasının ruhani mollası Molla Şirin həmin adları öz dəst-xəttimlə təsdiq edirəm.

Arvad diş həkimləri
Z. A. Şexter və xanım

Dişlər ağrısız çıxarılır. Qızıl qapaq, qazma və hər növ qayırma dişlər. Dişin yaxşı qayırılması təmin olunur. Kənardan gələnlər üçün tezliklə görülür. Qiymətlət münasibdir.

Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Voronsovski küçə 17 nömrəli evdə, paradnı qapıdan.

8753

Doktor **M. M. Kərimov** göz naxoşlarını və diş həkimi **A. Əmirov** naxoşları qəbul edirlər saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Suraxanski və Spasski küçələrin [küncündə] 102 nömrəli evdə. Telefon nömrə 40-91.

8754

Doktor
S. İ. Zaks

Zöhrəvi, dəri və sifilis naxoşluqlarını qəbul edir. 606 və 914 müalicəsi. Naxoşları hər gün qəbul edir saat 4-dən 7-yədək. Vorontsovski küçə nömrə 43, 2-ci mərtəbə.

8776

Doktor
M. B. Şaxnazarov

Dəri və əmrazı-cərrahiyyə [cərrahi xəstəliklər] naxoşluqlarını qəbul etməyə başlamışdır. “606” və “914” müalicəsi. Qəbul edir: səhər saat 9-dan 12-yədək; axşam saat 4-dən 7-yədək. Ünvan: Armyanski küçə nömrə 3. Qubernskinin küncündə. Telefon nömrə 45-28.

8748

Diş həkimi
E. S. Karşteynbaumun

Diş müalicəxanası və süni diş laboratoriyası. Adres: Sisyanovski (Ləzginski) və Çadrovı küçələrin küncündə nömrə 41. Telefon 22-07. Qəbul edir səhər saat 6-dan 8-ədək; səhər saat 11-dən 2-yədək; axşam saat 4-dən 8-ədək. Dişlər ağrısız çəkilir və qızıl dişlər qayırılır.

8779

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmraza [xəstəliklərə] düçar olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Diş həkimi S. M. Hamburq

Nikolayevski nömrə 29, Parlaman qarşısında. Telefon nömrə 5-96. Kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırır. Dişləri ağrısız çəkir.

8756

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası
Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələn xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyati-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur.

Adres: Armyanski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-132

Berlin Darülfünunu doktoru
S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqlarını qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28. Və 93.

8765

Elan

Ticarət, Sənaye və Ərzaq Nəzarəti məzbur Nəzarətdən bu günə qədər ənvayi ərzaq və malların, neft və neft emalatından qeyri, istər əcnəbi məmləkətlərə, istər Azərbaycan dairəsinə aparılmalarına dair verilən və vaxtı göstərilməyən bütün icazələrin bugünkü gündən etibarən bir ay vaxt[ı] olduğu bunu nunla ümuma elan edilir.

Nazir müavini: Y. Əliyev
Kargüzar (imza)
T-138

Müvəqqəti müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Elan

səh. 385. Farsca. Mənası:

“Əlahəzrət Sultan Əhməd şah Qacarın (Allah onun mülkünü və səltənətini əbədi etsin) tacqoyma mərasimi münasibətilə 27 şəban çərşənbə günü, Ali İran Dövlətinin konsulluğunda səhər saat 10-dan günortadan sonra saat 2-yə kimi rəsmi qəbul keçiriləcəkdir. Bütün iranlıların o gündə tacqoyma mərasimində iştirak etməsi vacibdir.

Ali İran Dövlətinin konsulu Məhəmməd Səidülvüzəra.”

Mühüm dəqiqələrdə

səh. 384. “X. İ.”: bu imza Xəlil İbrahimə məxsusdur.

Xəzər dənizində

səh. 384. “hidroplan”: su səthinə enə bilən və su səthindən qalxa bilən təyyarə, hidrotəyyarə.

Sülh ətrafında

səh. 385. “tainki nota verməyə fürsəti olsun”: qəzetdə belə getmişdir: “tainki (6) nota verməyə fürsəti olsun”.

Qəzetələrdən

səh. 386. “Parisdə Erməni Konfransı”: 1919-cu ilin fevral-aprel aylarında Parisdə yığışan və Paris Sülh Konfransına təqdim etmək məqsədi ilə ermənilərin tələblərini hazırlayan Erməni Milli Konfransı nəzərdə tutulur.

Konfrans dolayısı ilə:
Zaqatala məsələsi

səh. 387. “fövqdə göstərdiyim müxtəsər və məşhur məsəl”: deyilən “məsəl” qəzetdə getməmişdir.